

Hiihtien reiteille kulkemaan esiselvitys – hanke

Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-,
liikenne- ja ympäristökeskus
Oulu

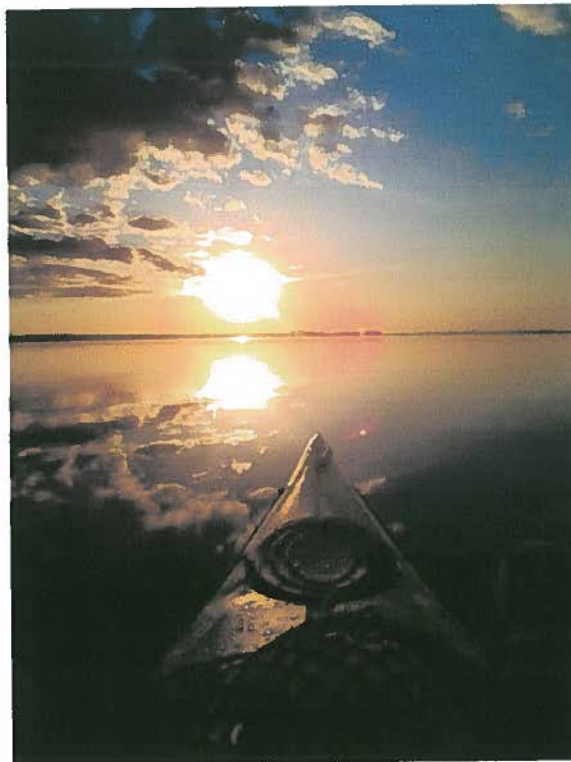
02.09.2013

Dnro POPELY

Pyhäjärvellä 1.1.2013-30.6.2013

LOPPURAPORTTI

Piia Hyvönen
30.6.2013

Y-tunnus
1496343-0
ALV-rek

Käyntiosoite
Asematie 4A
86800 PYHÄSALMI

Puhelin
+358 440 582941

Sähköposti
etunimi.sukunimi@pyhajarvi.fi
Internet
www.pyhajarvenkehitys.fi

Pankit
Sp Optia 460018-226791
OP 537503-221005

SISÄLLYSLUETTELO

1. HANKKEEN TOTEUTTAJAN NIMI
2. HANKKEEN NIMI JA HANKETUNNUS
3. YHTEENVETO HANKKEESTA
4. RAPORTTI
  - 4.1 Hankkeen tavoitteet
  - 4.2 Aikataulu ja toteutus
  - 4.3 Toteutuksen organisaatio ja resurssit
  - 4.4 Kustannukset ja rahoitus
  - 4.5 Raportointi ja seuranta (kokoukset, ryhmätyöskentely)
  - 4.6 Tiedottaminen
5. HANKKEEN TULOKSET, EHDOTUKSET JA JATKOTOIMENPITEET
  - 5.1 Yleistä
  - 5.2. Maankäyttöoikeudet
  - 5.3. Kustannuksista
  - 5.4 Metsähallituksen kohteet
    - 5.4.1 Vitikkämäki
    - 5.4.2 Pyhäjärven saarikohteet
    - 5.4.3 Vihtasaari ja kelkkareitti
  - 5.5 Emolahti-Honkavuori – esteetön luontopolku
  - 5.6 Ristimäki – uusi kohde tulevaisuudessa?
  - 5.7 Kyläreitit
  - 5.8. Vesistöt
  - 5.9 Muut kohteet
    - 5.9.1 Korhosenniemi
    - 5.9.2 Kellopolku
    - 5.9.3 Lossinranta
  - 5.10 Kohteiden saatavuus ja löytäminen sekä uuden tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen
6. HALLINNOIJAN ARVIO HANKKEESTA
7. ALLEKIRJOITUKSET JA PÄIVÄYS

LIITTEET

Muistiot

Hankekansio (jää hallinnoijan haltuun)

1. HANKKEEN TOTEUTTAJAN NIMI

Pyhäjärven Kehitys Oy
PL 15
86801 PYHÄSALMI

2. HANKKEEN NIMI JA HANKETUNNUS

Hiisien reiteille kulkemaan –esiselvityshanke, 18699

3. YHTEENVETO HANKKEESTA

Hiisien reiteille kulkemaan –esiselvityshanke on jatkoa keväällä 2012 päättyneelle Pohjois-Pohjanmaan maakuntarahalla toteutetulle PyhäHiijenmaa –seikkailu- ja pysähdyspaikka-hankkeelle. Tuo hanke visioi Pyhäjärven matkailua ja sen suuntauksia, ottaen huomioon Pyhäjärven hiisitarinan ja sen juuret kansanperinteeseen. Yksi osa hanketta oli luonto- ja kulttuurimatkailu.

Hiisien reiteille kulkemaan –hankkeen tavoitteena oli tehdä selvitystyötä maankäyttöoikeuksista ja uusista mahdollisista poluista, reiteistä ja kohteista. Tämän esiselvityshankkeen tuloksien pohjalta voi lähteä hakemaan uusia investointi- ja kehittämishankkeita.

Hankevetäjä aloitti työskentelyn helmikuun alusta. Pääkohde-ajatuksena oli Kärsämäen Sydänmaankylän Luonnon Syli-hankkeen jatkaminen Pyhäjärven puolelle. Luonnon Syli – hankkeessa on kunnostettu 30 kilometriä moottorikelkkauraa ympärivuotiseen käyttöön myös patikoijille, maastopyöräilijöille ja hiihtäjille. Tuolla matkalle on myös kunnostettu ja rakennettu 7 tulipaikkaa. Kärsämäeltä tuleva kelkkaura jatkuu Pyhäjärven kaupungin puolella Vihtanevan, Lohvanjärven kautta Pyhäjärvelle ja siitä eri suuntiin. Ajatuksena oli kehittää kuntien rajalta uraa Luonnon Syli –hankkeen tavoin Lohvanjärvelle. Suurin osa kelkkauran maapohjasta on Metsähallituksen mailla. Heidän kanssa yhdessä kävimme tarkastamassa talvella uraa ja Vihtasaaren autiotuvan. Vaikka Metsähallitus oli myönteinen jollain tasolla uran kehittämiseksi, päädyttiin hylkäämään laajempi kehittämissuunnitelma kustannussyistä pois suunnitelmista. Maaperä esimerkiksi Vihtanevalla on hyvin kostea suota, jolloin pitköspuiden ja rakennelmien kustannukset olisivat valtavat. Metsähallitus kehittää muutoin Vihtasaaren aluetta tulevaisuudessa.

Kaiken kaikkiaan Hiisien reiteille kulkemaan –esiselvityshankkeen pohjalta voi lähteä jatkokehittämään ja toteuttamaan useampaakin kohdetta ja paikkaa; Kellopolkua, esteetöntä kuntorataa, hiisi- ja kiviretkeilyrakentamista jne. Lähtiessä toteuttamaan ja hakemaan seuraavia mahdollisia hankkeita, on syytä kaivaa esiin kaikki jo tehdyt Hiisi-teemaan ja Pyhäjärven matkailuun liittyvät hankkeen ja selvitykset.

Suurin ilon ja onnistumisen tunteen aiheuttaja on tässä hankkeessa ollut Metsähallituksen Luontopalveluiden ja Pyhäjärven kaupungin alkanut yhteistyö. Yhdessä kävimme tarkastamassa Pyhäjärvellä olevat Metsähallituksen kohteet, joista on Pyhäjärven kaupungin kanssa on huolto- ja ylläpitosopimukset. Sopimuksia on tarkastettu ja päivitetty. Vitikkamäen luontopolulla alkoi jo kehitystyö, jossa Pyhäjärven kaupungin työllistetyt raivaavat uutta polkua. Yhteistyössä Pyhäjärven kaupunki ja Metsähallitus myös suunnittelevat ja hakevat uuden kehittämis- ja/tai

investointihankkeen eri kohteiden retkeilyrakenteiden korjaamiseksi ja rakentamiseksi. Paikallinen 4H-yhdistys on vahvasti myös mukana toiminnassa.

Hiisien reiteille kulkemaan -esiselvityshankkeella on saatu paljon jo aikaiseksi, niin konkreettista kuin uusia suunnitelmia ja ajatuksia. Luontomatkailun osalta Pyhäjärvellä on nyt otettu oikea Hiiden harppaus eteenpäin. Pitkillä harppauksilla mennään myös tästä eteenpäin.

4. RAPORTTI

4.1 Hankkeen tavoitteet

Esiselvityshankkeen tavoitteena oli tehdä selvitykset ennen varsinaisia kehitys- ja investointihankkeita ja suunnitella jatkotoimenpiteitä.

- nykytilanteen selvittäminen
- reitistöjen ja kohteiden tarpeiden ja mahdollisuuksien arvioiminen
- maankäyttöoikeuksien selvittäminen eri reitistöille ja kohteille
- tarvittavien rakennelmien kustannukset; laavut, tulipaikat, opasteet
- mobiili- ja internet-sovellusten hyödyntäminen ja niiden kustannusten selvittäminen

4.2 Aikataulu ja toteutus

Hankkeen toteutusaikataulu on 1.1.2013–30.6.2016.

Hankevetäjänä ostopalveluina hankkeessa oli Erä-Piia, Piia Hyvönen helmikuun 2013 alusta hankkeen loppuun 30.6.2013.

ELOKUU 2012

Hakemus maakunnan kehittämisrahasta Keskipiste Leaderiin.

LOKAKUU 2012

Toimintaryhmän päätös kehittämisrahasta, hakemus siirtynyt ELY-keskukseen.

TAMMIKUU 2013

Sopimus hankevetäjän työstä ostopalveluina Erä-Piia / Piia Hyvösen kanssa.

HELMIKUU 2013

Hankevetäjä aloitti työskentelyn. Nykytilanteen kartoitus. Tapaamisia eri toimijoiden kanssa.

MAALIKUU 2013

Palavereja, tapaamisia, työskentelyä, puhelinkeskusteluja ja sähköpostiviestejä. Pohjoispään selvitystä yhdessä Metsähallituksen kanssa.

HUHTIKUU 2013

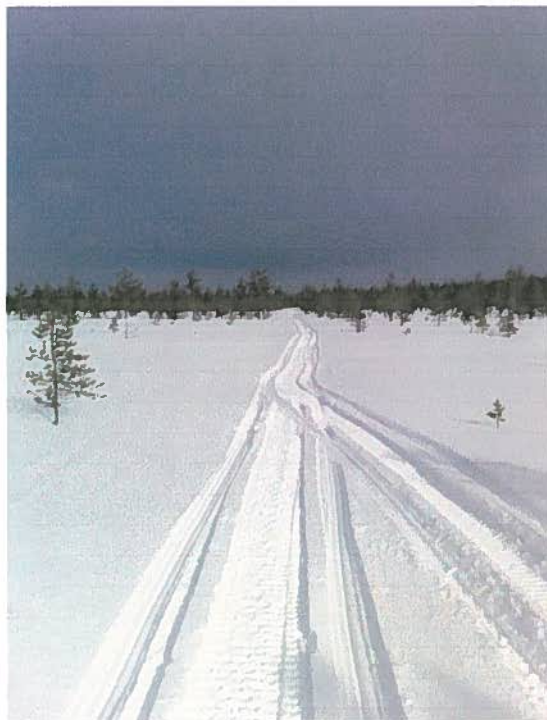
Palavereja, tapaamisia, työskentelyä, puhelinkeskusteluja ja sähköpostiviestejä. Kyläneuvoston tapaaminen. Luontoreitistön rakentaminen –koulutus.

TOUKOKUU 2013

Maastoselvityksiä, palavereja, tapaamisia, työskentelyä, puhelinkeskusteluja ja sähköpostiviestejä. Metsähallituksen ja kaupungin edustajien kanssa Vitikkamäen käynti.

KESÄKUU 2013

Maastoselvityksiä, palavereja, tapaamisia, työskentelyä, puhelinkeskusteluja ja sähköpostiviestejä. Metsähallituksen ja kaupungin edustajien kanssa saarikohteiden käynti. Viimeinen lehdistötiedote. Loppuraportteja.

4.3 Toteutuksen organisaatio ja resurssit

Hankkeen hallinnoija
Pyhäjärven Kehitys Oy

Hankevetäjä
Erä-Piia, Piia Hyvönen, 040 507 2517, piia@erapiia.fi

Kirjanpito
Kiinteistö Oy Rillankivi, Sari Ahola

Muut hankkeessa mukana olleet

Hankkeella ei ollut ohjausryhmää hankkeen pienestä koosta johtuen. Hankkeen toteutukseen ovat osallistuneet Metsähallitus, Pyhäjärven kaupunki, 4H-yhdistys, yrittäjiä ja matkailupalvelujen tuottajia, kylien edustajia, eri lajien harrastajia ja monet muut eri tahot omalla panoksellaan. Erityisesti mainittuna Metsähallituksen ja Pyhäjärven kaupungin välinen yhteistyö. Asiantuntijaneuvoja ja – vinkkejä on saatu paikallisilta kulttuurin ja luonnon erityosaajilta, sekä ostettu Luonnon- ja maisemanhoitotöiden koulutushanke LUMAKO-NALAUT, Layla Ahoselta.

4.4 Kustannukset ja rahoitus

Liitteenä kustannustaulukko.

Rahoituksen kustannusarvio oli:

Ostopalvelut	18 500 € (hanke- ja mahdolliset muut asiantuntijat)
Matkakulut	700 €
Vuokrat	300 €
Muut kulut	500 €
Yhteensä	20 000 €

Nämä summat eivät sisällä arvonlisäveroa. Hankkeelle myönnettiin maakunnan kehittämistä rahaa 90 % kustannusarvion mukaisesti toteutuneista kustannuksista. 10 % hankkeen kustannuksista hoiti hallinnoija Pyhäjärven Kehitys Oy.

Hankkeen toteutuneet kustannukset olivat yhteensä 14 448,99 euroa (alv 0%).

Maksatushakemuksen liitteenä on selvitys kirjanpidosta ja kuluista.

4.5 Raportointi ja seuranta (kokoukset, ryhmätyöskentely)

Työryhmistä ja eri kohteista on kirjoitettu muistiot. (liitteenä hankekansiossa)

Hankevetäjä on tiedottanut hankkeen aikana työryhmissä mukana olleille sekä muille sidosryhmille ajankohtaisista asioista ja hankkeen etenemisestä sähköpostitse ja tapaamisissa.

Hankkeen aikana kerätty materiaali, muistiot, raportit ja lehtileikkeet kerättyinä yhteen kansioon sekä hankkeen loppuraportti-materiaali jää hankkeen hallinnoijan, Pyhäjärven Kehityksen haltuun.

4.6 Tiedottaminen

Helmikuussa hankkeesta kirjoitettiin artikkeli Selänne-lehden Pyhäjärvi-liitteeseen. Painosmäärä oli suuri ja sitä jaettiin mm. Nuorten SM-hiihdoissa. Pyhäjärven Sanomien Kesä 2013 –lehdessä oli myös isompi artikkeli Pyhäjärven luontoreitistöjen parantamisesta ja hankkeesta.

Kesäkuun lopussa yhteenveto hankkeesta ja sen tuloksista lähti noin parille kymmenelle lehdelle. Muun muassa Kaleva, Selänne ja Pyhäjärven Sanomat kirjoittivat Pyhäjärven luontoreitistöistä ja hankkeesta kuvien kera. Lehtiartikkeleista löytyvät kopiot hankekansiosta.

Paikallisille ja matkailijoille hanketiedotusta varten tehtiin facebook-sivusto Pyhäjärven Luontoreitistöt. FB-sivustoa ylläpidetään ja päivitetään jatkossakin harrastuspohjalta Erä-Piian toimesta.

5 HANKKEEN TULOKSET

5.1 Yleistä

Hankkeessa pääsimme pääpiirteittäin tavoitteisiimme, jotka ovat mainittuina aiemmin raportissa. Hankkeen ja suunnitelmien edetessä täsmensimme suuntia ja tavoitteita. Esiselvityshankkeen aika oli tiivis ja lyhyt. Tekemistä ja selvittämistä olisi ollut puolet pidempäänkin keston. Pyhäjärven luonto tarjoaa monipuolisia vaihtoehtoja luonnossa liikkumiseen, niin opastetuilta poluilta erämaanomaiseen korpimetsään ja vesistöjen äärestä kuivaan kankaaseen. Luontoa riittää paikkakuntalaisten kuin matkailijoidenkin nautittavaksi. Valmiita kohteita Pyhäjärvellä ovat Vitikkamäen, Honkavuoren, UkkoPetäjän ja Korhosenniemen hiljaisuuden alueen luontopolut. Näissäkin kohteissa on kehittämistä monella tavalla.

Matkailullisesta näkökulmasta ei riitä, että luontokohteita ja polkuja on olemassa. Kohteet on tuotava esiin ja helposti saavutettaviksi. Ne tulee löytää ns. kotitietokoneelta, kännykän palveluiden kautta kuin myös fyysisesti helposti. Tämä tarkoittaa selkeää ja johdonmukaista internet-sivustoa, esimerkiksi kaupungin sivujen alta, jotka toimivat myös mobiililaitteilla. GPS-palveluiden avulla voi löytää fyysisen lähtöpisteen, kuin saada myös kohteen tietoja matkalla. Tärkeää ovat myös fyysiset opasteet kohteeseen ja kohteessa.

Pyhäjärven hiistarina kuuluu itsestäänselvyytenä Pyhäjärven matkailuun. Itse hiistarina ei tuo kävijöitä luontoon, mutta antaa lisäarvoa. Yhdistämällä hiistarinaa, pyhäjärvistä kivirakentamisen osaamista esimerkiksi tulipaikka- ja laavurakentamiseen, luodaan jotain uutta ja ainutlaatuista. Seinäjoella on ainoana kaupunkina Suomessa lanseerattu elämysliikuntakaupunki-konsepti, jossa elämysten tuottamiseen ja liikunnan yhdistämisessä nähdään useita mahdollisuuksia edistää alueen vetovoimaisuutta, matkailua ja elinkeinotoimintaa. Pyhäjärvi voi ottaa paljon mallia Seinäjoelta ja sekä heidän elämysliikuntaportaalista (www.elamysliikunta.fi) Seinäjoella on tehty myös esteettömän liikunnan kuntoreitit, josta saa ajatusta myös Pyhäjärvelle esimerkiksi Emolahden ja Honkavuoren väliselle reitille.

Mielenkiintoisen hankkeen saisi tehtyä myös maastopyöräilyyn liittyvistä mahdollisuuksista. Pyhäjärvellä on todella laaja hiekkatie- ja metsäautotieverkosto sekä näihin yhdistettynä mm. Pitkälläkankaan polkuverkosto, kunnan pohjoispäässä oleva Vihtasaaren autiotupa, Vuohtoniemen näköalatorni ja paikkakunnan muut nähtävyydet. Maastopyöräilijät voisivat käyttää hyväksi GPS-tekniikkaa yhdistettynä monenlaisiin mobiilisovelluksiin.

Moottorikelkkaurien hoitaminen ja kehittäminen tarvisivat myös vahvempaa yhteistyötä esimerkiksi Pyhäjärven Moottorikerhon ja Pyhäjärven kaupungin välillä. Hyvät ja hyvinhoidetut urat, opasteet ja kartat, niin fyysisesti luonnossa kuin internetissä, olisivat myöskin kaupungin palveluja niin paikkakuntalaisille kuin matkailijoillekin.

5.2. Maankäyttöoikeudet

Luonnon käyttämiseen jokamiehen oikeuksien sallimissa rajoissa ei tarvita maanomistajan lupaa eikä oikeuksien käyttämisestä tarvitse maksaa mitään. Näihin oikeuksiin kuuluu myös yleiset polut sekä Metsähallituksen yms. luontokohteet.

Kun yritys käyttää liiketoiminnassaan hyväksi valtion maita tai rakenteita, yrityksen tulee tehdä yhteistyö- ja käyttöoikeussopimus Metsähallituksen kanssa.

Yritystoimintaa harjoittava voi tehdä sopimuksen myös Pyhäjärven kaupungin teknisen toimiston kanssa kaupungin omistamien maa-alueiden käytöstä.

Vitikkamäen luontopolku on Metsähallituksen mailla. Luontopolun kehittämistä tehdään yhdessä Pyhäjärven kaupungin ja Metsähallituksen kanssa. Metsähallitus suunnittelee muutokset ja tekee sisäisesti tarvittavat selvitykset. Kaupunki huolehtii osittain muutosten toteutuksesta.

Maankäyttöoikeuksista mainitaan joka kohteen kohdalla erikseen.

5.3. Kustannuksista

Kustannussyistä alkuperäinen ajatus Pyhäjärven pohjoispään ympärivuotisesta reitistä täytyi hylätä. Maksajaa kalliille toteutukselle ei olisi löytynyt koskaan. Suunnitelma olisi vaatinut toistakymmentä kilometriä pitkospuuta. Pitkospuut maksavat noin 25 euroa metriltä.

Metsähallituksella on hyvä, kattava retkeilyrakenteiden piirustuskokoelma kustannuksineen.

Litteenä on muistio, joka on koottu Metsähallituksen internet-sivuilta. Esimerkkinä hinnoista muistiossa on peruslaavu, jonka materiaalikustannukset ovat noin 1000 euroa ja työkustannukset noin 4000 euroa.

Tarkemmin retkeilyrakenteiden kustannuksia ei tässä tapauksessa voi tällä hetkellä arvioida. Esiselvityshankkeen ajatuksena on, että pyhäjärvisellä kivirakentamisen osaamisella ja yhdistämällä siihen Hiisi-tarinaa, luodaan jotain aivan uutta retkeilypaikkarakentamista, jolla ei ole vielä hintaa.

Tämän esiselvityshankkeen ajatuksista voi lähteä suunnittelemaan montaa eri hanketta. Niiden kustannusarvion laadintaa helpottavat hyvin suunnitellut työvaiheet ja tarkat suunnitemat. Esimerkiksi polun tai kuntoradan pohjamateriaalin valinta ja löytyykö se läheltä/vierestä vai pitääkö se kuljettaa kauempaa.

5.4 Metsähallituksen kohteet

Heti hankkeen alussa aloitettiin tiivis yhteistyö Metsähallituksen luontopalvelujen kanssa. Aktiiviset toimijat olivat puistomestari Kaarlo Mikkonen Haapajärven toimipisteestä ja kenttäpäällikkö Jouni Kosonen Oulun toimipisteestä. Useista palaverista ja tapaamisista on muistiot. Yhteispalavereita ja kohteissa käyntejä, joissa oli myös mukava kaupungin edustajia, järjestettiin muun muassa Pyhäjärven saarikohteisiin ja Vitikkamäen luontopolulle.

Pyhäjärven kaupungin ja Metsähallituksen luontopalvelujen yhteistyöllä on suuri merkitys Pyhäjärven luontokohteiden kehittämisessä. Sopimukset ja kohteet on jo tämän esiselvityshankkeen aikana tarkastettu ja niitä päivitetään.

Myös Metsähallituksen luontopalvelut saivat Pyhäjärveltä arvokasta tietoa. Pyhäjärvellä on halukkuutta kehittää luontokohteita ja tehdä töitä niiden eteen. Ilman tätä tahtotilaa Metsähallituksen harkinnassa saattaisi olla näistä kohteista luopuminen.

Alla olevissa kolmessa kohteessa on käyty ja niihin on tehty kehittämissuunnitelmia. Niistä jokaisesta on liitteenä oleva muistio.

5.4.1 Vitikkamäki

Havukkalampi Vitikkamäen luontopolun vierellä. Yksi kehittämiskohteista.

Vitikkamäen luontopolku on Pyhäjärven eteläpäässä Metsähallituksen mailla. Polun pituus on noin 8 kilometriä. Matkalla on opastetauluja, jotka kertovat luonnosta ja historiasta. Pyhäjärven kaupunki uusi opasteet kesällä 2012. Polun varrella on kaksi nuotiopaikkaa, joista toisella, Kylmäkolonlaavulla on huussi ja laavu.

Vitikkamäen luontopolkuun on liittynyt useita huolia ja ongelmia. On ollut epäselvää kenelle polun ja rakenteiden ylläpito ja huolto kuuluu. Polku on liian haastava ja pitkä. Lähtöpaikka on piilossa. Paperikartat ovat vanhoja, eivätkä ole ajan tasalla. Tietoa kohteesta on vaikea löytää. Helmikuussa pidetyssä palaverissa Metsähallituksen kanssa kävimme läpi kohteen ongelmia ja listasimme asioita muistioon.

Toukokuun alun Pyhäjärven kaupungin, 4H-yhdistyksen ja Metsähallituksen palaverissa päivitimme eri tahojen tietoa kohteesta ja sopimuksista. Toukokuun puolesta välin vähän pienemmällä porukalla kävimme Vitikkamäen maastossa katsomassa miten toteuttaa suunnitellut ajatukset. Metsähallitus merkitsee uudet tulevat polut ja kaupungin / 4H:n työllistetyt raivaavat ne. Suunnitellut kehittämistyöt tehdään kesän ja syksyn 2013 sekä vuoden 2014 aikana.

Suunnitelmia Vitikkamäen luontopolulle

- 1) loppupolun nostaminen harjun päälle ja metsään (pois tieltä, jossa loppumatka nyt menee)
- 2) harjun päällä olevan tulipaikan poistaminen (rakenteet pitäisi uusia ja tehdä sadevedenkeräys)
- 3) uusi parkki/lähtöpaikka Kylmäkolonlaavun lähelle (risteysalue, sorakuopan lähellä)
- 4) uudelta lähtöpaikalta uusi polku Havukkalammen kautta polun itälaitaan (puolittaa nykyisen polun, jolloin polun kulkemiseen voi valita eri reittejä)
- 5) Havukkalammen lähelle uusi laavu/tulipaikka/huussi/puuvaja (investointihanke?)
- 6) kaupungin kanssa tehtävät huolto- ja ylläpitosopimukset päivitettävä
- 7) kunnan opasteet ja liikennemerkkit lähestymiseen ja paikan löytämiseen
- 8) Paikan tiedot, kartat yms. Pyhäjärven kaupungin sivuille helposti löydettäväksi

5.4.2 Pyhäjärven saarikohteet

Pyhäjärven saarikohteet ovat aikanaan siirtyneet Metsähallitukselle Stora Ensolta suojeluohjelman kautta. Pyhäjärven kaupunki huoltaa kohteiden tulipaikkoja, mutta tiedossa ei aiemmin ole olleet edes kaikki kohteet. Toukokuun alun palaverissa keskustelimme kohteista ja kesäkuun alkupuolella kävimme Jokilaakson pelastuslaitoksen veneellä kohteissa paikan päällä.

- Pietarsaari (2 tulipaikkaa, ym. rakenteet)
- Honkasaari (srk:n (?)) "rovastin mökki, huonossa kunnossa)
- Parvialansaari (rakenteet + huussi, josta puuttuu "aukko")
- Selkäsaari (autiotupa + rakenteet + tulipaikat)
- Hämeensaari (tulipaikka)

Kaikki retkeilyrakenteet ovat huonossa kunnossa tai olemattomia. Pyhäjärven saaret ovat paikkakuntalaisten ja vierailijoiden käytössä. Maakuntajärvi-titteli edellyttää vähintään, että nämä kohteiden rakenteet olisivat kunnossa. Perusretkeilyrakenteilla saisi järvimatkailuun siistin kokonaisuuden.

Syksyllä 2013 kaupunki, Metsähallitus, 4H-yhdistys ja tarvittavat muut tahot kartoittavat tarpeet ja hakevat mahdollisen investointihankkeen saarikohteiden retkeilyrakenteiden uusimiseen.

5.4.3 Vihtasaari ja kelkkaura

Alunperin Pyhäjärven pohjoispää oli pääkohteena. Kärsämäen Sydänmaankylän Luonnon Syli – hankkeessa Kärsämäen kunnan puolella olevia moottorikelkkauria on kunnostettu ympärivuotiseen käyttöön. Talvisin urat ovat moottorikelkkailijoiden ja hiihtäjien käytössä. Kesäisin pitkälti samat reitit ovat patikoiden ja maastopyöräilijöiden hyödynnettävissä. Ajatuksena oli jatkaa kelkkauran hyödyntämistä ympärivuotiseksi kuntien rajalta Lohvanjärvelle. Metsähallitukset Mikkosen ja Kososen kanssa pidimme talvella palaveriteita ja kävimme tutustumassa Luonnon Syli – hankkeen kohteisiin Kärsämäellä sekä kelkkauraa pitkin Vihtanevalle ja Vihtasaareen.

Vihtaneva, Pyhäjärven pohjoispää

Kelkkauran ja pohjoispään maa-alueista suurin osa on Metsähallituksen. Alue on hyvin märkää ja soista. Alueen hyödyntäminen muuna kuin talviaikana vaatisi suurta taloudellista sijoittamista. Metsähallituksen intressit ovat kyllä kehittää tätäkin aluetta, mutta suuriin, uusiin taloudellisiin satsauksiin, he eivät ole innokkaita. Kustannukset olisivat jo vaadittavien pitkospuiden osalta jo huomattavan suuret. Yksi pitkospuupätkä maksaa noin 25 euroa metriltä ja alueella olisi toistakymmentä kilometriä suomaastoa, jossa liikkuminen vaatisi pitkospuut.

Ajatus kelkkauran hyödyntämisestä ympärivuotiseksi täytyi unohtaa.

Vihtanevalle on Pyhäjärven harvoja Metsähallituksen autiotupia, Vihtasaari. Metsähallitus kertoi uusivansa lähiaikoina metsäautotien päästä autiotuvalle lähtevät pitkospuut. Jotta autiotupa olisi enemmän moottorikelkkailijoiden käytettävissä, lupasi Metsähallitus tehdä opastekyltin ja piston kelkkauralta tuvalle.

5.3 Emolahti-Honkavuori – esteetön ympärivuotinen reitti

Pyhäjärveltä ja lähialueelta puuttuvat esteettömät luontopolut. Lähin vastaava on Nivalassa, Kivenhakkaajan luontopolulla, parinsadan metrin mittainen leveä pitkospuureitti laavulle.

*Nivalan, Kivenhakkaajan luontopolku
Lehmilammen laavulle menevä esteetön
reitti. Invalidiliitto suosittelee pitkospuiden
leveydeksi 120 cm. Tässä pitkospuut ovat 105
cm leveitä ja tuntuvat jo pitkospuiden
"highway":lta.*

Pyhäsalmi-Emolahti-Honkavuori välille on viimeistä hyväksyntää vaille valmis reititys. Reititys koskee hiihtolatua eli näin ollen talvikäyttöä. Kohtuullisilla kustannuksilla Emolahti-Honkavuori välistä saisi tehtyä esteettömän, ympärivuotisenkin kuntoradan. Maankäyttöoikeuksien puolesta kuntoradan kehittäminen olisi helppoa.

Kuvat Emolahdesta Honkavuoren suuntaan latupohjalta.

Molemmissa päissä, niin Emolahden leirintäalueella kuin Honkavuoren Hiisituvalla on parkkitilaa on riittävästi. WC:t ja kahvilaravintola tms. palvelut ovat myös valmiina. Molemmat lähtö/päätepisteet ovat helposti paikkakuntalaisten ja matkailijoiden saavutettavissa.

Esteettömällä reitillä voisi kulkea lastenrattaiden kuin pyörätuolienkin kanssa. Jo Pyhäjärvellä ja lähialueellakin on paljon lapsiperheitä, vanhuksia ja vammaisia, joille esteetön reitti toisi iloa ja elämyksiä.

Esteettömyys ei tarkoita vain ylempänä kuvassa olevaa leveää pitkospuuta, vaan hyvähajasta, leveää ja hyvinhoidettua tasaista kulkureittiä.

Kuvat Seinäjoen Jouppilanvuoren esteettömältä kuntoradalta.

Kuvassa esteetön taukopaikka. Toisella puolella pöytää on penkki, mutta toiselle puolelle ja pöydän päähän pääsee myös pyörätuolilla. Myös tulipaikan lähelle ja laavun alle pääsee esteettömästi. Kuva Jouppilanvuoren esteettömältä kuntoradalta.

Emolahden ja Honkavuoren välille voisi tehdä myös muutaman kuntoilu- ja elämyspaikan, jotka olisivat ympärivuotisessa käytössä. Kuvissa malleja Härmän kuntokeskuksen vieressä olevalta muutaman kilometrin mittaiselta kuntopolulta, joka toimii opastetauluineen myös luontopolkuna.

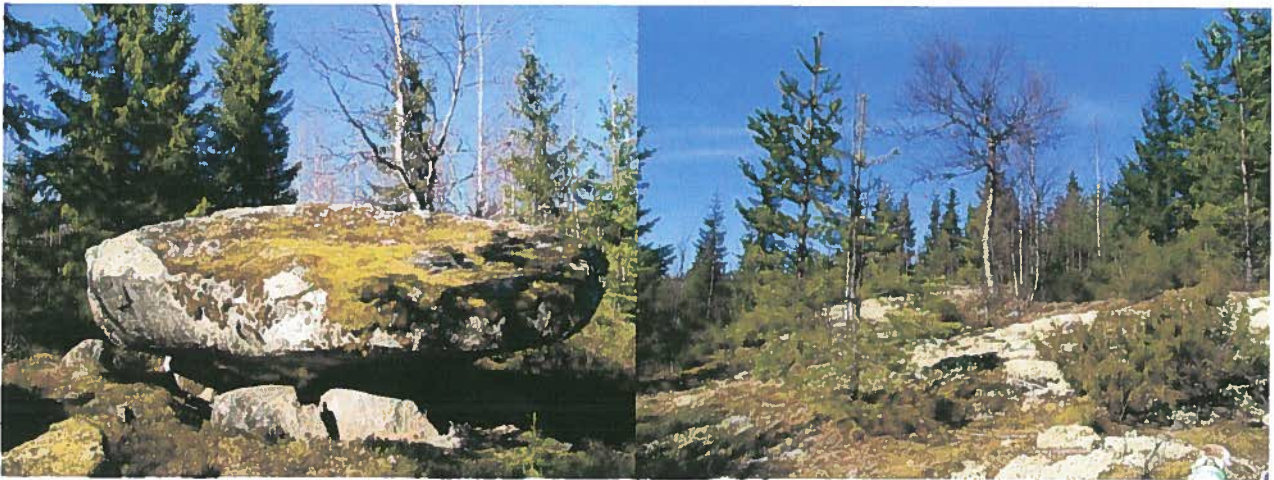

5.5 Ristimäki – uusi kohde?

Komu-Niinimäen välisellä alueella sijaitseva Ristimäki ja sen lähistö on hyvin monipuolinen monin tavoin. Alueella on korkeuseroja, luonto on monimuotoinen ja siellä on erikoisia nähtävyyksiä kuten jalkakivi ja luola. Alue on helposti lähestyttävissä ja muokattavissa eri kohderyhmille. Alueen sijainti on hyvä. Se ei ole liian kaukana keskustasta ja on helposti lähestyttävissä, jopa polkupyöräillen. Eri kohderyhmille kuten koululaisille ala-asteelaisista lukiolaisiin alueelle voi muokata eritasoisia ja pituisia monipuolisia reittejä. Hiisitarinaan pohjautuva polku olisi helppo tehdä alueelle, sen erikoisten kulttuurihistoriallisten kohteidenkin puolesta.

Hankekansiossa on lisää erilaisia reittimahdollisuuksia ja kuvia Ristimäen alueelta, sekä listattu yhdeltä polkuehdotukselta maanomistajat.

5.6 Kyläreitit

Hankevetäjä kävi 10.4.2013 kertomassa luontoreitistö-hankkeesta Kyläneuvostossa, jossa kokoontuvat kyläasiamies, kaupungin ja kaikkien kylien edustajat. Hanke herätti positiivista kiinnostusta. Kokouksessa heräteltiin ajatusta kaikkien kylien luontopolkujen, tulipaikkojen ja luontokohteiden kokoamisesta yhteen. Syksyllä olisi mahdollista järjestää kylien luontokohdekierrosta, jossa tutustuttaisiin luontokohteisiin kunkin kylän järjestämänä. Lopulta hankevetäjä sai vastauksia vain muutamalta kylältä. Polkuja, tulipaikkoja ja luontokohteita löytyy kyllä joka kylältä. Liekkö syynä vastausten vähyyteen kyläläisten halu pitää omistaan kiinni ja huoli paikkojen kunnosta ja siisteydestä.

Monet kylien kohteista on paikkakuntalaisille nimenä tunnettuja, mutta harva on näillä paikoilla kuitenkaan käynyt. Vuohomäeltä löytyy näköalatorni ja UkkoPetäjän luontopolku. Kirkonkylällä on Korhosenniemen luontopolku ja Parkkimajärven molemmin puolin grillikotaa ja tulipaikkaa.

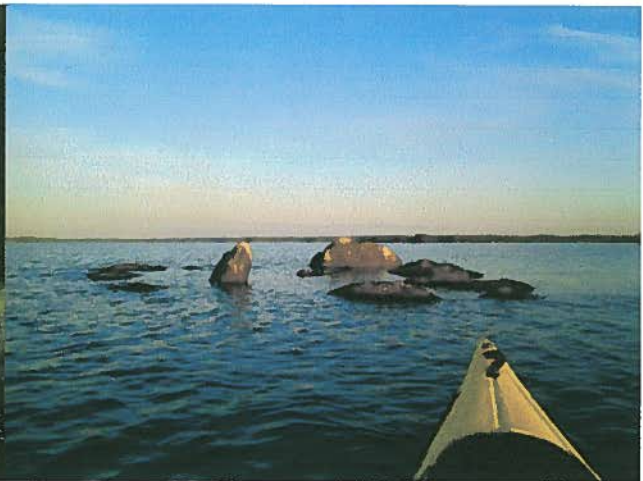

5.8 Vesistöt

Parhaiten vesillä liikkumiseen paikkakunnalla sopivat Pyhäjärvi ja Pyhäjoki, mutta paikkakunnalla on paljon muitakin vesistöjä; järviä, lampia, jokia, puroja ja kosteikkoja.

Parkkimajoki keväällä

Pyhäjärvi

Y-tunnus
1496343-0
ALV-rek

Käyntiosoite
Asematie 4A
86800 PYHÄSALMI

Puhelin
+358 440 582941

Sähköposti
etunimi.sukunimi@pyhajarvi.fi
Internet
www.pyhajarvenkehitys.fi

Pankit
Sp Optia 460018-226791
OP 537503-221005

Pyhäjokea ja Parkkimajokea käytetään yleisesti melontaan. Pyhäjärven kaupungin nuorisotoimi ja työllistetyt ovat muutamia vuosia sitten raivanneet rannoilta käsin kaatuneita puita ja pusikoita, jotka haittaavat tai vaarantavat melontaa. Rannalta raivaamiseen tarvitaan aina maanomistajan lupa. Pyhäjoen ja Parkkimajoen varren maanomistajien tiedot löytyvät nuorisotoimelta. Kevättalven ja kevään 2014 aikana olisi aika jälleen suorittaa kunnolliset raivaukset ja kunnostukset.

Pyhäjärvellä on monia pienempiä jokia, joissa olisi lyhyempiä melottavia pätkiä. Näiden jokien hyödyntäminen muuten kuin jokamiehenoikeuksien perusteella on liian työlästä (maanomistajien selvitykset, luvat, raivaus ja kunnossapito). Nämä pienemmät joet soveltuvat yksittäisille melojille ja seikkailijoille. Tiedon etsintä perustuu retkeilijän omaan aktiivisuuteen ja karttojen ja paikkojen tutkimiseen. Listauksen voisi tehdä myös näkyville Pyhäjärven kaupungin nettisivuille ja varsinkin jos niiden alle saisi matkailu- ja luontoreitistö sivuston.

Tällä hetkellä listaus Pyhäjärven vesistöistä löytyy osoitteesta:

http://www.kalapaikka.net/kalastus_pyhajarvi.asp

5.9 Muut kohteet

Pyhäjärven nykyisiä luontokohteista jokaista voisi kehittää ja parantaa tavalla tai toisella. Myös mahdollisuuksia uusien kohteiden tekemiseen on paljon. Seuraavassa on kehitettäviä kuin myös uusia mahdollisia kohteita.

5.9.1 Korhosenniemi

Korhosenniemen hiljaisuuden alue on Pyhäjärven Seurakunnan omistama. Se sijaitsee 5 kilometrin päässä Pyhäsalmen keskustasta Pyhäjärven kirkonkylällä. Luontopolku kiertää pienen Korhosenniemen rantoja pitkin. Hiljaisuuden alueella on vanha talo, riihikirkko, grillikota ja savusauna. Lukossa olevien kohteiden avainta voi kysyä kirkkoherranvirastosta.

Luontopolku on lyhyt vajaa 2 kilometriä. Kuitenkin polku kaipaisi selkeitä opasteita, ainakin muutamaan kohtaan. Niemen pää etelää kohden olisi erinomainen paikka laavulle ja tulipaikalle.

Autolla ei pääsisi laavulle saakka, jolloin laavun epäasiallinen käyttö olisi mahdollisimman vähäistä. Laavu täydentäisi aluetta.

Hiljaisuuden aluetta on rakennettu vuosien ajan vapaaehtoisvoimin. Laavun ja opasteiden rakentaminen onnistuisi varmaan myös talkoolaisten tekemänä, jos seurakunta hankkisi tarvikkeet. Kirkonkylän kyläyhdistys Pyhäjärven KolmiKanta ry suhtautuu asiaan myönteisesti ja tukee laavuasiaa.

5.9.2 Kellopolku

Valtateiden 4 ja 27 risteysalue on ollut monenlaisen kehittämisen suunnitelmissa. Myös tätä esiselvityshanketta edeltävässä PyhäHiijenmaa seikkailu- ja elämyspuisto –hankkeessa alueelle esitettiin kehittämisideoita.

Vaskikellon ja Pyhäsalmen Suurlavan välissä menee nyt jo polkuja ristiin ja rastiin. Osa poluista lähtee Vaskikellon Valimon takaa, osa P-alueelta. Alueelle olisi helppo tehdä puistomainen, elämyksellinen lyhyt polku, jossa tuodaan pyhäjärvistä osaamista ja tarinaa esiin. ”Kellopolku” olisi yhdistelmä Vaskikellon kelloja, kivirakentamista ja hiisitarinaa.

Vaskikellon takana olevasta metsästä löytyy jo valmiiksi polkuja. Metsä on ”hiisimäinen”, jonne kivirakentaminen ja kellot toisivat kiinnostavuutta.

5.9.3 Lossinranta

Harvassa paikassa keskustassa on järven rantaa niin kuin Pyhäsalmissa. Rantaviivan tuntumassa mon jo kauniisti valaistu kevyenliikenteenväylä. Paikkakuntalaiset nauttivat jonkin verran kävelystä rannan tuntumassa. Lossinrannan aluetta voisi kuitenkin kehittää vieläkin eteenpäin, viihtyisäksi vapaa-ajan viettämisen alueeksi. Kivistä tehty ”hiisiportti” toivottamään tervetulleeksi nauttimaan kauniista maisemista. ”Kivilaavu ja –tulipaikka”, jossa voi nauttia eväitä isommallakin porukalla. Kivistä tehdyt rakenteet olisivat kestävämpiä, eivätkä niin alttiita ilkeille.

Lossinranta voisi olla Pyhäjärven matkailullinen käyntikortti; kaunis järvi, viihtyisä alue, kiviosaamisella luodut Hiisi-hahmot (Metsä-, Vesi-, Vuori-), jotka tulisivat jollain tavalla esiin taukopaikkarakenteissa.

5.10 Kohteiden saatavuus ja löytäminen sekä uuden tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen

Jo edeltäneessä PyhäHiijenmaa –hankkeen loppuraportissa todettiin matkailutuote ei ole olemassa, jos se ei ole internetissä. Tämä tarkoittaa yhtälailla paikkakuntalaistenkin käytettävissä olevia palveluja. Internet on nykypäivänä lähes kaikkien matkojen suunnittelun väline. Sieltä löytyvät myös ajantasaiset karttapalvelut.

Helsingin kaupungin VisitHelsinki –sivusto on koonnut kattavan tarjonnan erilaisia mobiilisovelluksia matkailijoille. Sivusto toimii myös hyvänä esimerkkinä miten sovelluksia voi hyödyntää. Niiden avulla voi löytää lähimmät luontokohteet, matkailunähtävyydet, tapahtumat yms. matkaohjeineen.

<http://www.visithelsinki.fi/tule/matkailuneuvonta/mobiilisovellukset>

GPS-retket myy eri alueille retkiä, joissa mennään ilman fyysisiä opasteita maastossa. Ohjeet löytyvät GPS-laitteelta ja mukaan annetaan opasvihkonen. GPS-laite toimii karttana, kompassina ja reittiohjeena.

Monipuolisia sovelluksia on jo olemassa ja niitä voidaan räätälöidä tarpeiden mukaan. Kuitenkin ennen kuin mobiilisovelluksia aletaan suunnitella ja tekemään luontokohteiden tueksi, on itse fyysiset kohteet laitettava kuntoon.

6 HALLINOIJAN ARVIO HANKKEESTA

Hankkeen hallinnoija Pyhäjärven Kehitys Oy pitää Hiisien reiteille kulkemaan –esiselvityshanketta onnistuneena. Esiselvityshankkeen perusteella ja pohjalta on hyvä lähteä kehittämään montaa eri kohdetta. Se toimii myös monen eri mahdollisen investointihankemuksen pohjana.

7 ALLEKIRJOITUKSET JA PÄIVÄYS

Pyhäjärvi 23.8.2013

Piia Hyvönen
hankevetäjä
Hiisien reiteille kulkemaan
-esiselvityshanke

Kari Pinola
toimitusjohtaja
Pyhäjärven Kehitys Oy